

## **ВІДГУК**

**офіційного опонента, доктора медичних наук, завідувача кафедри патологічної анатомії Сумського державного університету, професора Романюка Анатолія Миколайовича на дисертаційну роботу Вітко Юлії Миколаївни «Структурна організація трійчастого вузла людини у внутрішньоутробному періоді розвитку», подану до спеціалізованої вченої ради Д 55.051.05 при Сумському державному університеті на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія.**

### **I. Актуальність обраної теми дисертації.**

Дисертаційна робота Вітко Юлії Миколаївни є актуальною, оскільки вивчення структурної організації трійчастого вузла людини у внутрішньоутробному періоді розвитку дозволить більш фундаментально зрозуміти особливості індивідуальної мінливості зазначеного морфологічного утвору. Такі дослідження важливі не тільки у зв'язку з отриманням нових теоретичних уявлень стосовно морфо - генетичної сутності перетворень структур трійчастого вузла у період внутрішньоутробного розвитку, а й дає нове підґрунтя для клініцистів, особливо для хірургів, які оперують у галузі щелепно - лицевої хірургії. Все це, без сумніву, підвищує зацікавленість до морфологічних робіт, які висвітлюють характер топографічних, індивідуальних змін в окремих органах людського організму. Разом з тим на сьогоднішній день серед дослідників немає єдиної думки про формування і розвиток чутливих нервових вузлів голови у внутрішньоутробний період.

Тому комплексне вивчення на сучасному рівні закономірностей морфологічних особливостей трійчастого вузла у внутрішньоутробному періоді розвитку людини обумовлює актуальність роботи Юлії Миколаївни.

### **II. Зв'язок теми дисертації з державними чи галузевими науковими програмами.**

Дисертаційна робота Вітко Юлії Миколаївни є фрагментом планової науково-дослідної роботи Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» МОЗ України «Визначення закономірностей морфогенезу органів тканин і судинно-нервових утворів організму в нормі, експерименті й під впливом зовнішніх факторів. Морфо-експериментальне обґрунтування дії нових хірургічних шовних матеріалів» (номер держреєстрації 0113U001024).

Здобувач - виконавець фрагменту цієї роботи.

### **III. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота викладення в опублікованих працях.**

Після оцінки дисертаційної роботи в цілому слід відмітити, що наукові положення і висновки які сформульовані у дисертації, є вірогідними, оскільки базуються на аналізі одержаних результатів з використанням достатнього за обсягом морфологічного матеріалу – 36 плодів людини. Дослідження проведені з дотриманням деонтологічних та правових норм відповідно до принципів Гельсінської декларації, про що свідчить відповідний висновок комісії з питань етики та біоетики Української медичної стоматологічної академії.

Автором дисертації проведено дослідження топографії і зовнішньої будови трійчастого вузла людини на ранньому етапі внутрішньоутробного розвитку – у період від 12 до 23 тижнів. Дисертантом вперше отримані тотальні гістотопографічні зображення трійчастих вузлів у їхній нерозривній єдності з навколишніми зародковими структурами. Вперше отримано дані, які відображають динаміку форми і розмірів трійчастого вузла людини протягом 12-23 тижнів внутрішньоутробного розвитку. Уперше показана динаміка перетворення основних структурних компонентів трійчастого вузла людини: нейроцитів, гліальних клітинних елементів, нервових волокон, сполучнотканинних структур.

У науковій роботі використані адекватні та сучасні морфологічні методи, зокрема із застосуванням морфометрії та імуногістохімічного дослідження. Вдале використання дисертантом математичної обробки отриманих результатів дозволило суттєво розширити можливості морфологічних досліджень та об'єктивно оцінити свої дані.

### **IV. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.**

Результати дослідження Юлії Миколаївни суттєво поглиблюють та розширюють існуючі уявлення про особливості динаміки морфологічних змін трійчастого вузла людини в умовах раннього етапу внутрішньоутробного періоду. Зокрема, в роботі вперше показані морфологічні зміни у трійчастих вузлах людини протягом 12 тижнів (з 12 по 23 тиждень) внутрішньоутробного розвитку. Розширено уявлення про структурну організацію мікроциркуляторного русла трійчастого вузла у внутрішньоутробному періоді розвитку. Отримані результати можуть бути широко використані у практичній неврології, нейростоматології, щелепно - лицевій хірургії.

Нові дані стосовно ембріогенезу та морфогенезу трійчастого вузла послугують теоретичною основою для розуміння причин виникнення різних аномалій та вроджених передумов розвитку деяких патологічних процесів цього анатомічного утвору.

Отримані в результаті дослідження дані й ілюстративний матеріал можуть також істотно поглибити і розширити зміст навчальної програми на кафедрах анатомії людини, нервових хвороб, топографічної анатомії, гістології, цитології й ембріології при вивченні відповідних розділів.

Результати проведених дисертантом досліджень були упроваджені в навчальну і наукову роботу кафедри анатомії людини, кафедри гістології, цитології та ембріології, кафедри патологічної анатомії з секційним курсом, кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»; кафедри нормальної анатомії людини з курсом топографічної анатомії та оперативної хірургії, гістології, цитології та ембріології та кафедри патологічної анатомії Сумського державного університету; кафедри анатомії людини Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця; кафедри анатомії людини ім. М.Г.Туркевича Буковинського державного медичного університету; кафедри патоморфології Одеського національного медичного університету; кафедри оперативної хірургії і топографічної анатомії та кафедри гістології, цитології та ембріології Харківського національного медичного університету; кафедри анатомії людини, оперативної хірургії і топографічної анатомії Запорізького державного медичного університету; кафедри гістології, цитології та ембріології Дніпропетровської державної медичної академії.

#### **V. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації.**

Дисертаційна робота Вітко Ю.М. побудована за традиційною схемою, написана українською мовою на 163 сторінках друкованого тексту. Складається зі вступу, огляду літератури, розділу матеріалів і методів дослідження, з розділів результатів власних досліджень, аналізу отриманих результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних літературних джерел. Робота ілюстрована графіками, таблицями та макро- і мікрофотографіями. Одержані результати об'єктивізовані кількісними методами дослідження. Результати власних досліджень проаналізовані і узагальнені автором досить кваліфіковано.

Висновки дисертації відповідають меті і завданням дослідження, повністю випливають із результатів власних досліджень, об'єктивно аргументовані і мають важливе

науково-практичне значення. У вступній частині висновків, як це передбачено ДАК України, оцінено стан виконаної роботи.

Список використаної літератури містить 227 джерел, з них 121 – вітчизняних авторів і 106 – іноземних. Список літератури оформлено відповідно до нової редакції. Автореферат відповідає змісту дисертації і оформлений згідно вимог ДАК України.

#### **VI. Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях.**

Слід зазначити, що основні наукові результати повністю висвітлені у 9 наукових працях автора, серед яких 5 публікацій у наукових профільних виданнях рекомендованих ДАК України, 1 стаття підготовлена автором самостійно, 2 статті – у зарубіжному виданні медичного спрямування, 2 роботи опубліковані у вигляді тез. Оформлений 1 патент на корисну модель.

Матеріали досліджень неодноразово доповідалися на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, симпозіумах: науково-практичній конференції з міжнародною участю "Актуальні питання терапевтичної стоматології" до 90 річниці з дня народження професора Максименка П.Т., 29 - 30 листопада 2012 р., м.Полтава; науково-практичній конференції "Актуальні питання сучасної стоматології", м. Полтава, 2012 р.; науково-практичній конференції з міжнародною участю "Інтернаціоналізація вищої медичної освіти: науково-методичні засади освіти іноземних громадян у вищих медичних навчальних закладах" та "Жутаєвські читання", 14 - 15 березня 2013 р., м. Полтава; міжнародному науково - практичному конгресі "Global scientific unity 2014", 26 - 27 вересня 2014 р., м. Прага; науково-практичній інтернет-конференції "Актуальні проблеми функціональної морфології", присвяченій 110-річчю від дня народження професора Е.Д. Бромберга, 20 листопада 2014 р., м.Полтава; всеукраїнській науково-практичній конференції "Медична наука в практику охорони здоров'я", 21 листопада 2014 р., м. Полтава; науково-практичній конференції "Морфологічні дослідження - виклики сучасності", 23 - 24 квітня 2015 р., м. Суми; обласній науково-практичній конференції "Сучасні досягнення та перспективи розвитку хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії", 24 листопада 2015 р., м. Полтава; науково-практичній конференції за участі міжнародних спеціалістів "Індивідуальна анатомічна мінливість органів, систем, тканин людини та її значення для практичної медицини і стоматології", присвяченій 80 - річчю з дня народження професора М.С. Скрипнікова, 19 - 20 травня 2016 р., м. Полтава.

Наведене вище цілком доводить достатньо повну і високу достовірність результатів дослідження. Автореферат та опубліковані у фахових виданнях статті і тези, які

друкувалися у матеріалах конференцій, повністю віддзеркалюють основні положення та висновки дисертаційної роботи.

#### **VII. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації.**

Результати дисертаційної роботи потребують широкого впровадження у навчально-педагогічний, науково-дослідний процес та у практику лікувально-профілактичних закладів і сучасну неврологію, нейростоматологію, щелепно - лицеву хірургію з метою розробки нових методів лікування змін у трійчастому вузлі за умов різної патології.

**VIII. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації.** Суттєвих зауважень щодо оформлення та змісту дисертації і автореферату немає.

Разом з тим, на нашу думку, у роботі мають місце деякі недоліки, які не носять принципового характеру і не знижують цінності дисертації.

- 1) В огляді літератури є застарілі джерела, без яких вагомість роботи не зменшилася би.
- 2) В тексті дисертації зустрічаються окремі орфографічні та стилістичні помилки.
- 3) У IV розділі на малюнку 4.25 під №3 більш коректно зробити позначення венула, а не мікросудина.
- 4) У роботі було б доцільно більш детально і ґрунтовно викласти результати проведених імуногістохімічних досліджень.

Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи і не зменшують її теоретичного значення та наукової цінності.

Аналіз дисертаційної роботи Юлії Миколаївни Вітко дає підставу вважати що задачі дослідження вирішені, а мета наукової роботи досягнена.

При рецензуванні роботи виникли запитання до дисертанта:

1. Яка доцільність була у використанні серед інших методів дослідження імпрегнації нітратом срібла напівтонких зрізів, що Ви виявили за допомогою даної методики?
2. Чому у своїх імуногістохімічних дослідженнях Ви використали саме таку панель маркерів (Ki-67, Vcl-2, VEGF, S-100), що Вам вдалось встановити за допомогою зазначених маркерів?
3. Як Ви пояснюєте слабку експресію Vcl-2 у великих нервових клітинах трійчастого вузла? Адже ці клітини найбільш функціональні, а низька експресія Vcl-2 показує їх можливу програмовану смерть у майбутньому.

**IX. Відповідність дисертації встановленим вимогам.** Дисертаційна робота Вітко Юлії Миколаївни «*Структурна організація трійчастого вузла людини у*

внутрішньоутирбному періоді розвитку», за актуальністю, сучасним методичним рівнем виконання, новизною і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю висновків і рекомендацій, їх достовірністю і повнотою викладу в опублікованих працях відповідає п.11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року №567, щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія.

Офіційний опонент

завідувач кафедри патологічної анатомії

Сумського державного університету

доктор медичних наук, професор

А.М. Романюк

